

Latina pro historiky umění 16. lekce

- 1./ Spojování substantiv a adjektiv různých deklinací - opakování
- 2./ Úvod do středověké latiny
- 3./ Překladové cvičení De Romulo et Remo

Spojování substantiv a adjektiv rozdílných deklinací

Pokud spojujeme substantivum a adjektivum, které náleží do různých deklinací, pak stále platí, že se tyto dva členy **musí shodovat v rodě, čísle a pádě**. Každé z nich však bude mít **koncovku, která odpovídá příslušnému deklinačnímu vzoru**.

Např. Dobrý biskup pochválil krásný obraz.

a) Episcopus   bonus
nom. sg. m. = nom. sg. m.

imaginem   pulchram   laudavit.
ak. sg. f. = ak. sg. f.

b) Episcopus   bonus
nom. sg. m. = nom. sg. m.

~~imaginum   pulchram   laudavit.
gen. pl. f. ≠ ak. sg. f.~~

Zvláštnosti středověké latiny

Středověká latina – latina od pozdní antiky přibližně po humanismus. Latina se stává jazykem mnoha národů mimo Itálii. Postupné zjednodušování a přizpůsobování.

Mezi nejčastější odchylky středověké latiny od klasické normy patří:

A) Pravopis-

změna *ae, oe* v prosté *e* a naopak *nove* místo *novae*, *aecclesia* místo *ecclesia*

psaní *ti* jako *ci* *milicia* místo *militia*

záměna *i/y* *vyrgo* místo *virgo*, *ymago* místo *imago*

záměna *w/v/u* *lingwa* místo *lingua*, *euangelium* místo *evangelium*

zdvojování nebo zjednodušování *litera* místo *littera*, *apostolus* na *apostolus*

B) Morfologie

změny rodu, čísla *vinus* místo *vinum*, *caeli* místo *caelum*

změny konjugace *fugat* místo *fugit*

rozšiřuje se opisné stupňování adjektiv a adverbíí pomocí *magis* a *maxime*

C) Syntax

zjednodušování časů, pádoslovné odchylky

D) Slovní zásoba

přejímky z vulgární, křesťanské latiny i z národních jazyků

Podrobně: Jana Nechutová, *Středověká latina*, Brno 1995.

Domácí příprava

Cvičení 13

Kalich opata Sugera okolo 1140. The National Gallery of Art, Washington.

Suger, *De administratione*, 281: „**Comparavimus etiam praefati altaris officiiis calicem preciosum de uno et continuo sardonice.**“

Pozn. **sardonix**, nicis, m. –sardonyx (minerál), **preciosum** (středověký tvar) ve slovníku hledejte jako pretiosus, **praefati** (středověký tvar) hledejte ve slovníku jako praefor, fari, fatus sum.

1/ *Větu přeložte*

K bohoslužbám u svrchu zmiňovaného oltáře jsme také pořídili drahocenný kalich z jednoho celistvého kusu sardonyxu.

2/ *Vyskloňujte slovní spojení calix pretiosus a altare praefatum*

sg. calix pretiosus, calicis pretiosi, calici pretioso, calicem pretiosum, calix pretiose!, calice pretioso.

pl. calices pretiosi, calicum pretiosorum, calicibus pretiosis, calices pretiosos, calices pretiosi, calicibus pretiosis

sg. altare praefatum, altaris praefati, altari praefato, altare praefatum, altare praefatum!, altari praefato

pl. altaria praefata, altarium praefatorum, altaribus praefatis, altaria praefata, altaria praefata!, altaribus praefatis

Domácí příprava

Cvičení 13

Suger, *De administratione*, 281: „**Comparavimus etiam prefati altaris officiis calicem preciosum de uno et continuo sardonice.**“

Pozn. **sardonix**, nicis, m. –sardonyx (minerál), **preciosum** (středověký tvar) ve slovníku hledejte jako pretiosus, **prefati** (středověký tvar) hledejte ve slovníku jako praefor, fari, fatus sum.

3/ U slovesa comparavimus určete mluvnické kategorie

1. os. pl. ind. perf. akt.

4/ Větu převeďte do pasiva, použijte imperfektum pasiva a jako životného původce použijte substantivum opat – abbas, atis, m.

Drahocenný kalich z jednoho celistvého kusu sardonyxu byl opatem pořízen k bohoslužbám u svrchu zmiňovaného oltáře.

Calix pretiosus prefati altaris officiis de uno et continuo sardonice ab abbate comparabatur.

Kalich opata Sugera okolo 1140. The National Gallery of Art, Washington.

(281) Comparavimus etiam prefati altaris officii calicem preciosum de uno et continuo sardonice, quod est de sardio et onice, quo uno usque adeo sardii rubor a nigredine onichini proprietatem variando discriminat, ut altera in alteram proprietatem usurpare inniti estimetur.

(282) Vas quoque aliud huic ipsi materia, non forma persimile, ad instar amphore adiunximus, cuius versiculi sunt isti:

Dum libare Deo gemmis debemus et auro,
Hoc ego, Sugerius, offero vas Domino.

(283) Lagenam quoque preclaram, quam nobis comes Blesensis Theobaldus in eodem vase destinavit, in quo ei rex Sicilie illud transmiserat, et aliis in eodem officio gratanter apposuimus.

výšil tím, že předmět dále věnoval světcům. Nejasné zůstává, kdo byl zmíněný děd, a zejména kdo byl Mitadolus. K identifikaci těchto postav existují různé teorie; podle D. Gaborit-Chopin, *Suger's Liturgical Vessels*, str. 293, pozn. 34, by se v případě Mitadola mohlo jednat o přesmyčku jména Mathilde (Matéode), ženu Viléma z Akvitánie; G. T. Beech, *The Eleanor of Aquitaine Vase*, str. 3–10, identifikoval zmíněného děda jako dědečka Eleanory Akvitánské, Viléma IX. z Akvitánie, a Mitadola ztotožnil na základě španělských muslimských pramenů s posledním zaragozským králem Abú Marwán 'Abdulmalik ibn Húď 'Ajmáduddawla (1110–1130). Tento panovník podporoval aragozského krále Alfonza I. a roku 1120 velel stejně jako Vilém IX., dědeček Eleanory Akvitánské, kontingentu Alfonza I. v bitvě u Cutandy v Aragonii. Přesné okolnosti předání uvedené vázy nejsou známy, nicméně G. T. Beech chápe donaci jako „spektakulární memento neobvyklé křesťansko-muslimské spolupráce během kritické fáze rekonkvisty.“

⁷⁷⁴ Tento kalich bývá označován jako Sugerův kalich; dnes je umístěn ve Washingtonu (National Gallery of Art, Widener Collection). Srv. obr. 14 v příloze. Otázkou zůstává, zda Suger zakoupil celý kalich, nebo pouze jeho část ze sardonixu, pocházející pravděpodobně z Byzance. Byzantský vliv je patrný rovněž na výzdobě kalichu, provedení je západního typu; srv. D. Gaborit-Chopin, *Le trésor*, str. 173–176. Tepané části kalichu byly od svého zhotovení několikrát opravovány. Na nožce nádoby se původně nacházelo pět medailonů (Krista a evangelistů), ale do dnešní doby se dochoval pouze medailon s Kristem. Vyměněny byly také ztracené drahé kameny, vsazené do obvodu kalichu.

(281) Pro služby při zmíněném oltáři jsme zakoupili vzácný kalich⁷⁷⁴ z jednoho celistvého kusu sardonixu (který se skládá ze sardiu a onyxu).⁷⁷⁵ Tato jednota jde tak daleko, že se červeň sardiu, která pestře mění svou základní barvu, odráží od černi onyxu, takže se celek jeví tak, jako by se jedna barva snažila pohltit druhou.

(282) Přidali jsme ještě další nádobu z téhož materiálu,⁷⁷⁶ ta se však co do tvaru lišila. Byla podobná amfoře, a jsou na ní tyto verše:

Kameny drahé a zlato když Bohu je třeba nést v oběť,⁷⁷⁷
pak tedy já, opat Suger, přináším nádobku tuto.

(283) K jiným nádobám jsme s radostí přidali také krásnou konvičku, která byla určena⁷⁷⁸ k témuž účelu. Dal nám ji hrabě Theobald z Blois v téže schránce, v níž mu ji poslal král Sicílie.⁷⁷⁹

⁷⁷⁵ Slovo sardonix vzniklo v řečtině spojením názvů dvou kamenů – červeného drahokamu sardius a bílého či černo-bílého onyxu; srv. Isidor ze Sevilly, *Etymol.* XVI,8,4. Suger vyzvedl především červeně a černě drahokamu; červená barva připomíná v alegorických výkladech tělesné utrpení mučedníků či mučednickou smrt, černá barva symbolizuje lidské soužení nebo pokoru světců; srv. Ch. Meier, *Gemma spiritalis*, I, str. 148–150, H. Šedinová, *Drahokamy Svatováclavské kaple*, str. 127–129.

⁷⁷⁶ Jedná se o známou Sugerovu nádobu, rovněž ze sardonixu (dnes je uložena v Louvru). Srv. obr. 16a v příloze. Verše na nádobě byly pozlaceny a umístěny na pozadí zhotovené v nielo. Jejich původní podoba se nedochovala. Dnešní pochází patrně z 15. století, kdy byly nádoby restaurovány. Obě sardonixové vázy, které Suger zmiňuje, pocházejí zřejmě, navzdory odlišnému tvaru, z jednoho ateliéru. Tato nádoba se zároveň svým tvarem a detaily na hrdle podobá váze Eleanory Akvitánské.

⁷⁷⁷ Srv. *IMak* 1,23; Vergilius, *Georg.* II,191. Suger již výše (*De admin.* 11), stejně jako na tomto místě, upozornil na nutnost sloužit Bohu drahými a nákladně zhotovenými nádobami.

⁷⁷⁸ Jednalo se pravděpodobně o nádobu z křišťálu, která měla tvar nádobky. Tradičně bývá ztotožňována s nádobou z křišťálu náležející do pokladnice v Saint-Denis. Nyní se nachází v Louvru; srv. D. Gaborit-Chopin, *Le trésor*, str. 163–166. Problematické je určení jejího původu. Pocházela patrně z fátimovských dílen v Káhiře, kde mohla vzniknout někdy v 10. nebo 11. století. Na jejím hrdle jsou vyobrazeni ptáci a rost-

SUGER

Spisy o Saint-Denis

Překlad, úvodní studie a poznámky
Iva Adámková

PRAHA
2006

Překladové cvičení De Romulo et Remo

1/ Přeložte do češtiny, pokuste se o souvislý, čtivý překlad:

De Romulo et Remo

Romulus et Remus erant filii Martis et Rheae Silviae, Numitoris regis filiae. Inter pastores educabantur, robore corporis et virtute alios superaverunt. Adulescentes avum liberaverunt et in monte Palatino novam urbem aedificare inchoaverunt. De nomine novae urbis magna contentio inter fratres erat, in qua Romulus Remum neccavit. Romulus ex suo nomine urbem Romam appellavit. Paulo post Roma caput antiqui orbis appellabatur. Etiam diebus nostris urbs magna et pulchra est et a multis viris feminisque visitatur.

O Romulovi a Removi

Romulus a Remus byli synové (boha) Marta a (vestálky) Rhei Silvie, dcery krále Numitora.

Byli vychováváni mezi pastýři. Tělesnou silou i ctnostmi převyšovali ostatní.

Mladíci osvobodili dědečka a na kopci Palatinu začali stavět nové město.

O pojmenování nového města byl mezi bratry velký spor, v němž Romulus zavraždil Rema.

Romulus podle svého jména nazval město Řím.

I dnes je to velké a krásné město a je navštěvováno mnohými muži i ženami.

Domácí příprava

Cvičení 14

Zápis olomoucké řady Moravských zemských desk z roku 1387
(Tabulae Terrae Moraviae, Cudae Olomucensis Lib. V., Brno 1856,
zápis k roku 1387, s. 171) Dostupné na: [Filozofický ústav AV \(cas.cz\)](http://Filozofický ústav AV (cas.cz))

ue schenwai in tabulauit.

63. (Nicolaus de Labuth Kaczne vxori sue in Zeranowicz villa in illa parte, que est et extendit se a Municione videlicet in sex laneis, in quibus sunt sex marce annui census, cum pleno Jure racione dotalicij secundum consuetudinem terre Morauie LX marcas grossorum dat et assignat, et Skoch frater ipsius loco eius suscepit.)

- Pokuste se porozumět smyslu zápisu a volně ho převeďte do češtiny.
- Uveďte, jaké informace z textu zápisu může historik umění využít a k čemu.